

چیرۆکه کانی

قورئانی پیرۆز

م / شیرزاد عبدالقادر

* مانای چیرۆکه له قورئاندا.

* چیرۆکه کانی قورئان: بریتییە لە هه‌والانه‌ی که قورئان بۆمان ده‌گێڕێته‌وه سه‌بارهت به‌ حال و وه‌زعی ئومه‌ته‌کانی رابردوو، وه‌ سه‌بارهت به‌ پینغه‌مبه‌رانی له‌وه‌و پینش (لایهم الصلاة والسلام)، وه‌ به‌وه‌ رووداوانه‌ی له‌ سه‌رده‌میاندا هه‌بووه‌، وه‌ به‌شیکیش له‌ چیرۆکه‌کانی قورئان بریتییە له‌وه‌ رووداوانه‌ی که له‌ سه‌رده‌می پینغه‌مبه‌ر لای روه‌ی داوه‌، وه‌کو باسکردنی جه‌نگی به‌درو (أحد).

* تاییه‌تمه‌ندی چیرۆکه‌کانی قورئان: **یه‌که‌م**: چیرۆکه‌کانی قورئان راستگوترین چیرۆکن، چونکه‌ به‌ته‌واوی یه‌کسانن له‌گه‌ڵ راستیدا به‌بێ هیچ زیادوو که‌میکی لێی، هه‌روه‌کو خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمییت:

﴿وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾ [النساء: ۸۷].

//

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد: به‌شیکي گرنگ له‌وه‌ زانستانه‌ی که قورئانی پیرۆز له‌ خوی گرتوووه‌ بریتییە له‌ چیرۆکی پینغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) و خواناسان، وه‌ بێ گومان باسکردنی ئەم باسه‌ زۆر گرنگه‌، ئیمه‌ش له‌م ژماره‌یه‌دا له‌سه‌ر ئەم باسه‌ ده‌دوین له‌م چه‌ند روه‌وه‌

۱. مانای چیرۆک له‌ قورئاندا.
۲. تاییه‌تمه‌ندی‌کانی چیرۆکی قورئان.
۳. سوودی باسکردنی چیرۆک له‌ قورئاندا.
۴. دووباره‌بوونه‌وه‌ی چیرۆک له‌ قورئاندا.
۵. چیرۆک له‌ قورئاندا راستییە نه‌ک (خه‌یال)
۶. سوود وه‌رگرتن له‌ چیرۆکی قورئان له‌ بوازی په‌روه‌رده‌و بانگه‌وازا.

پۆشنی یه كه بۆ تۆ، وه بۆ ههركه سێك كه شوینی بکه ویت.

سی یه م: چیرۆکی قورئان به سودترین چیرۆکه، چونکه کاریگری به هیزه له چاککردنی دله كان و کرده وه كان.

خوای گه وره ده فه رمیت:

﴿كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ [يوسف: ۱۱۱].

واته: به راستی له چیرۆکی پیغه مبه ران له گه ل نه ته وه كانی اندا جوره ها په ندو ئامۆژگاری هه یه بۆ خاوه ن عه قله كان، چی چاکه کاران، وه چی خراپه کاران که هزری خویان بجولینن، وه بۆیان درده که ویت که هه رکه سێك هه مان کاری ئه و پینشینانه بکات هه مان ئه نجامی ده بییت له خووشی یان سزاو ناخووشی. وه هه روه ها بۆیان درده که ویت که خودای په روه رده گار خاوه نی سیفاتی هه ره ته واو به رزه، وه خاوه نی دانایی یه ک و بریاردانیکی ته واوه، وه ته نها هه ر ئه و خودایه یه که ده بییت په رستنی بۆ ئه نجام بدرییت، جا هه ر که سێك ببیه ویت چیرۆکه کانی قورئان جوانتر بکات یان ته واوتر بکات به وه ی چه ند باسیکی بۆ زیاد بکات له هه والی میژوویی گاورو جوله که که

واته: ووتهی که س له ووتهی خوای گه وره راستتر نی یه.

جا هه موو ووته یه کی خودا، وه هه موو هه والیک له لایه ن ئه وه وه له و په پری پله کانی راستیدایه، وه هه رشتیك بووتریت له هه ر بواریکدا که پێچه وانهی هه والی خودا بییت ئه وا ناراسته، له به ر پێچه وانه یه تی بۆ هه والی راستی بی گومان.

دووهم: چیرۆکی قورئان جوانترین چیرۆکه، چونکه به رزترین پله کانی ته واوی و به رزی تیدایه له په وانپیژی مه زنی مانادا، خوای گه وره ده فه رمیت:

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ﴾ [يوسف: ۳].

واته: ئه ی پیغه مبه ری خودا لا ئیمه جوانترین و چاکترین چیرۆکت بۆ ده گپینه وه که له و په پری راستی و مانا جوانی و ووشه پته ویدان، ئه م گپرانه وه یه ش به هۆی ئه وه ی که قورئانمان بۆت دابه زاندوو ه که جوره ها باس و پروداوی تیدایه، هه رچه نده تۆش ئه ی پیغه مبه ر لا له پيش ئه م قورئانه بی ئاگا بوویته له په یامی خودا، به لام قورئانمان کرده

ئێواره ده‌یان بینی له نیوان خۆیاندایه، وه ده‌یان زانی پیغه‌مبه‌ریکه نه توانای خویندنی هه‌یه نه‌نوسین، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا هه‌والی پیغه‌مبه‌ر ا، وه گێرانه‌وه‌ی بۆ چیرۆکه‌کانی وه‌کو هه‌وال و چیرۆکی کتیبه‌کانی پیغه‌مبه‌رانی (عليهم الصلاة والسلام) پيش خوی بووه.

۲. پوونکردنه‌وه‌ی دانایی خودا له‌وه‌ی که چیرۆکه‌کان له‌خۆی گرتوه هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ئه‌فه‌رمیت:

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجٌ ﴿٥٠﴾
حِكْمَةٌ بِالْعَلَّةِ ﴿٥١﴾ [القمر: ٤-٥].

واته: به‌راستی بێ باوه‌پان هه‌والی زۆریان پێ گه‌یشتوه له هه‌والی رابردوو هه‌والی دی، وه له‌جۆره‌ها (معجزات)، ئه‌مه‌ش بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و شتانه بییت به‌قه‌ده‌غه‌لیکه‌ریک بۆیان له بێ باوه‌پری و نه‌زانیا، هه‌تانه‌وه‌ی ئه‌م هه‌وال و پووداوانه له لایه‌ن خودا له‌سه‌ر زاری پیغه‌مبه‌رانی (عليهم الصلاة والسلام) داناییه‌کی زۆر مه‌زنه له لایه‌ن خوداوه، بۆ ئه‌وه‌ی به‌لگه‌ی خودا جیگیر بیته‌ له‌سه‌ر بێ باوه‌پان، وه هه‌یچ که‌سیک له‌دوای هاتنی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) پاساوی نه‌می‌نیت.

نازاندریته‌وه‌هه‌والانه‌راستن یان ناراستن، ئه‌وا کاریکی هه‌له‌ی کردوو له‌چهند لایه‌که‌وه. ئه‌م جۆره هه‌والانه‌ش که به‌سه‌نه‌دی صحیح نه‌هاتونه، وه که قورئان شایه‌تی له‌سه‌ر نادات زۆر بلاوه له‌کۆمه‌لیک له‌ته‌فسیره‌کان، وه زۆتریش له‌فلیمه به‌ناو (ئایینی‌یه‌کان).

* سووده‌کانی گێرانه‌وه‌ی چیرۆک له

قورئان.

خوای گه‌وره چیرۆکیکی زۆری بۆمان باسکردوو له قورئاندا، ئه‌مه‌ش بێ گومان سوودی زۆری هه‌یه:

۱. جیگیرکردن و شایه‌تیدان له‌سه‌ر راستی-یه‌تی په‌یامی پیغه‌مبه‌رایه‌تی محمد ا چونکه هه‌والی نه‌ته‌وه‌کانی رابردوو ته‌نها خودا ده‌ی زانی، جا هه‌ر چیرۆکیک له‌چیرۆکه‌کانی نه‌ته‌وه‌کانی رابردوو به‌لگه‌ی ته‌واوه له‌سه‌ر راستی‌یه‌تی پیغه‌مبه‌رایه‌تی محمد ا چونکه پیغه‌مبه‌ر ا ئه‌و جۆره چیرۆکانه بۆ که‌سانی ده‌ورپه‌شتی خۆی ده‌گێراییه‌وه له‌دۆست و دوژمنی له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا کتیبی هه‌یچ که‌سیکی نه‌خویندبوو، وه لای که‌سیش وان‌ه‌ی نه‌خویندبوو، له‌هه‌مان کاتیشدا قه‌ومه‌که‌ی به‌یانی و

له سزای گه وره، به هوی سوپاس کردنیان بو خودا، وه به هوی په رستنیان بو خودای گه وره.

۵. دل نه وایی کردنی پیغمبر اا له وهی که تووشی ده بییت له ئازارو ناخوشی له لایه ن بئی باوه پانه وه. هه روه کو خوی گه وره ده فهرمیّت:

﴿فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾
[آل عمران: ۱۸۴].

واته: ئهی پیغمبری خودا اا گهر بئی- باوه پان توویان به درو زانی ئهوا بزانه ئه مه داب و نه ریتی سته مکارانه، چونکه دابیان بریتی یه له کوفر کردن به خوا، وه به درو خسته وهی پیغمبران (علیهم الصلاة والسلام)، وه ئه م دزایه تی یه یان له نه زانی و پی نه گه یشتنی راستی نی یه بو یان، به لکو ئه مه له دوی ئه وهی که پیغمبره کانیان (علیهم الصلاة والسلام) به لگهی پوونکردنه وهی زوریان بو هیناون، وه کتیبی ئاسمانی خودایان بو هیناون که پوونکهره وهن بو حوکمه شهرعی یه کان، وه پوونکهره وهن بو هه والی راست و به سوود، جا ئه گهر ئه مه دابیان بییت له گهل

۳. پوونکردنه وهی دادپه روه ری خودا له سزادانی بئی باوه پان. هه روه کو خودا ده فهرمیّت:

﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ [هود: ۱۰۱].

واته: کاتیک ئیمه بئی باوه پانمان له ناو برد ئهوا سته ممان لییان نه کرد، به لام خوویان سته میان له خوویان کرد به ئه نجام دانی جو ره ها هاو هل بریاردان و بئی باوه پری و به ره نگار بوونه وهی پیغمبران (علیهم الصلاة والسلام)، جا کاتیک فه وتان دنیان به سه ر هات ئهوا ئه و په رستراوه ناراستانه ی که ده یان په رست هیچ سو دیکی پییان نه گه یاند.

۴. پوونکردنه وهی ئه وهی که خودا چو ن پاداشتی باوه پدارانی داوه ته وه، هه روه کو چیرۆکی باوه پدارانی قه ومی (لوط) اا ده فهرمیّت:

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ﴾ [القم: ۳۴-۳۵].

واته: دوژمنانی (لوط) مان له ناودا، به لام (لوط) و شوپن که وتوو انیمان رزگار کرد

که م له وهی که به سهر پیغه مبه راندا (عليهم الصلاة والسلام) هاتوه.

گه وره ترين سوومه ندبون له ژيانی پیغه مبه ران بریتی یه له شوینکه وتنیان له ئامۆژگاریه کانیان، وه له چۆنیتی گه یاندنی زانستی شهرعی به پیی پله کان و ههستی مروفه کان، وه له ئارام گرتن له سهر کاری فیركردن، وه له بانگه وازکردن بۆ رېځگای خودا، هه به م شتانهش زانایان بوون به میراتگری پیغه مبه ران.

۸. وه یه کیک له سوومه کانی شاره زابوون له چېرۆکی پیغه مبه ر محمد ا بریتی یه له شاره زابوون له مانای ئه و ئایه تانه ی که له سهری دابه زیوه، چونکه گه یشتن به مانا په یوه سته به زانینی حالی پیغه مبه ر ا، وه چۆنیتی هه لسوکه وتی له گه ل هاوه لان و نه ته وه که ی وه له گه ل که سانی دیکه ش، چونکه کاته کان و که سه کان و شویننه کان جیاوازن زۆر له ناو یه کدا.

۹. به شیک له مافه کانی پیغه مبه ران به سه رماندا - به تاییه ت محمد ا بریتی یه له ناسینیان، وه خۆشه ویستیان خۆشه ویستی یه کی راست و ته واو، رېځگاش

پیغه مبه راندا ئه وا تو خه فه تیان لی مه خو، وه به رده وام به له سهر بانگه وازه که ت.

۶. پووونکردنه وه ی ئه وه که پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) په روه رده کاری برودارانن، به جوریک که موسلمانان که مترین چاکه یان به ده ست نه هیناوه، وه که مترین خراپه یان له سهر لانه چووه مه گه ر له سهر دهستی پیغه مبه ران نه بییت (عليهم الصلاة والسلام)، جا زۆر ناشرینه بۆ موسلمانان که بی ئاگابیت له حالی په روه رده که ری و مامۆستا که ی، خو ئه گه ر شتیکی خراپ بییت مروفه بی ئاگا بییت له حالی دایک و باوکی، ئه وا بی ئاگا بوون له حالی پیغه مبه ر که ی زۆر خراپتره، چونکه پیغه مبه ر که ی چاکتره بۆ ئه و له خودی نه فسی خۆشی، هه ر بۆیه ش له دوا ی مافی خودا - مافی پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) له پیش هه موو مافی که.

۷. په ند وه رگرتن له وه ی پرووی داوه له ژيانی پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام)، موسلمانیش به م کاره مامۆستایه تی جوان وه رده گریت، وه زۆر نارچه تی له سهر سوک ده بیته وه، چونکه ئه و نارچه تی یانه هه رچه نده زۆر بن ئه وا ناگاته به شیکی زۆر

۱. پوونکردنه وهی ئه وهی که ئه م چیرۆکه زۆر گرنگه، هه ر بۆیه ش دووباره کراوه ته وه.

۲. به هیزێ ئیعبازی قورئان، چونکه هینانه وهی یه ک مانا به چه ند شیوازیکی جوړاوجوړ له گه ل بێ ده سه لاتی عه ره به کانی سه رده می دابه زینی قورئان زۆر به هیزتره له به ره نگار بوونه وهی ئه وه عه ره بانه.

۳. گرنگی دان به باسی چیرۆکه که له پیناو جیگیربوونی په ندو ئاموژگاری یه کانی له ده رووندا، چونکه دووباره کردنه وهی باس له ریگا کانی به هیز کردنیته، وه له نیشانه کانی گرنگی دانه پیی، هه ره وه کو ئه مه زۆر به پوونی ده بینین له چیرۆکی (موسی) دا اا له گه ل (فیرعه ون) دا، چونکه پووداویکه ناکۆکی و به ره نگار بوونه وه ده نوینی له نیوان راستی و ناراستی دا به و په ری نواندن. ئه مه ش سه ره پای ئه وهی چیرۆکی قورئان دووباره نابیته وه له خودی یه ک سوره تدا هه رچه ند له چه نده ها شوینی دیکه دا دووباره ببیته وه.

۴. جیاوازی ئه وه مه به سته ی که چیرۆکه که له پیناویدا ده هینریته وه، قورئانی پیروژ

بۆ ئه م مافه نی یه جگه له زانینی حال و چیرۆکیان.

۱۰. زانین به حال و چیرۆکی پیغه مبه ران (لهم الصلاة والسلام) وا له موسلمانان ده کات که سوپاسی خودا بکه ن به وهی که پیغه مبه ریکیان بۆ په وانه کراوه که پاکیان ده کات، وه فیری کتیبی خویان ده کات له پاش ئه وهی که ئه وه ته وانه له وه په ری گو مپایی دا بوون.

دووباره بوونه وهی چیرۆکه کان

هه ندیک له چیرۆکه قورئانی یه کان ته نها جاریک باس کراوه، وه کو چیرۆکی (لقمان) و (هاوه لانی ئه شکه وت) وه هه یانه چه ند جاریک دووباره ده بیته وه به پیی ئه وهی پیویستی و به رژه وه ندی ده ی خوازی، ئه م دووباره کرانه وه یه ش به یه ک شیواز نایه ت، به لکو جیاوازی له کورتی و درییژی و شیوازی ده ربپینی، وه باسکردنی هه ندیک لایه نه کانی چیرۆکه که له شوینیک، وه باسکردنی هه ندیک دیکه له شوینیکی تر. ئه مه ش بێ گو مان چه نده ها سوودو دانایی تیدا یه:

هەندیک لەو مانایانە دەهینیتەوێه له شوپینیکا که مەبەستە لەو چیرۆکه، بەلام چەند مانایەکی دیکە دەهینیتەوێه له شوپینی تردا له قورئان ئەو مانایانە مەبەستە له هەمان چیرۆکا، ئەمەش بە پێی جیاوازی ئەوێه که ئەو حالەتە دەی خوازی.

چیرۆکی قورئان راستی بە نەگە خەیاڵ:

ئەوێه لیڕەدا شایەنی ووتنە ئەوێه که یەکیک له خویندکارە زانکۆیەکانی وولاتی (میسر) نامەیه‌کی (دکتۆرا) ی پیشکەش کرد بۆ کۆلیژە‌کە‌ی (کۆلیژی ئاداب) له سالی (۱۳۶۷) ی کۆچی. که ناوینیشانی نامە‌کە‌ی بریتی بوو له (الزهن القصصي في القرآن)، واتە: (هونەری چیرۆک له قورئاندا). ئەم نامە‌یه‌ش دەنگ و مشتومپی زۆری دروست کرد له ناوە‌نده‌کانی خویندنی ئەو سەر‌دە‌مه‌دا.

له راستیدا ناوە‌رۆکی ئەم نامە‌یه‌ - هەروە‌کو هەندیک له مامۆستایانی ئەو شوپینە باسی لیۆه دە‌کە‌ن - بۆ ئەوێه دە‌گە‌رپێتە‌وێه که بنە‌مای چیرۆکی قورئان بریتی‌یه له کاریکی هونەری و ئە‌دە‌بی، وه ملکه‌چه بۆ

باسکردنی ماناو هەستی زیاد له ناو چیرۆکا ئە‌گەر ئەو ماناو هەستانه له راستیشدا نە‌بن.

واش دە‌رده‌کە‌وێت که ئەم خویندکارە هونەری چیرۆکی ئە‌دە‌بی خویندووه، له‌وه‌ش گە‌شتوووه که گرنگترین بنە‌مای ئەو جۆره چیرۆکانه ئە‌وه‌یه که دانەرە‌کە‌ی پە‌نا بە‌ریتە بەر هینانه کایه‌وه‌ی خە‌یاڵو مانای تازه. وه هەر‌چه‌نده ئەم خە‌یاڵه زۆرتربیت وه دوورتربیت له راستی پودانی‌یه‌وه ئە‌وا ئە‌و چیرۆکه خە‌لکی زیاتر حە‌زیان پێ‌ دە‌بی، وه زیاتر له‌زەت له بیستنی یان خویندنه‌وه‌ی ده‌کە‌ن.

له پاشان ئە‌م خویندکارە - واده‌رده‌کە‌وێت - چیرۆکه‌کانی قورئانی پێ‌واوه‌ته سەر چیرۆکی ئە‌دە‌بی مرقه‌کان.

بە‌لام قورئانی پیرۆز وانی‌یه، چونکه دابه‌زینراوه له لایەن خودایه‌کی زاناو دانا‌دا، وه هەر‌ه‌ه‌وال و باسیک هە‌بیت ئە‌وا راسته‌و یه‌کسانه له‌گە‌ل راستی‌دا، هە‌روه‌کو له‌وه‌و پێ‌ش باس‌مان کرد، خو ئە‌گەر مرقه‌ ئاقله‌کان خویان بە‌دوور بگرن له‌ درۆ، وه زۆر به‌ خراب و نرخ شکیننی مرقه‌ دا بنین،

جا له چیرۆکه کانی قورئانی پیروزی باسی زور به پیت ههیه که یارمه تی ده ری مامۆستایان و بانگه واز کارانی ریگی خودان بۆ ئه وهی سه رکه وتوو بن له کاره که یاندا، چونکه ئه و چیرۆکانه بابه تیکی په روه رده که ریان پی ده به خشیت له چیرۆکی پیغه مبه ران، وه له هه والی نه ته وه کانی رابردوو، وه له وهی که خودا چی به سه ر ئه واندا هیناوه. ئه مه ش سه ره رای ئه وهی که هه مووی چیرۆکی راست و دروستن. جا ئه و که سه ی که کارده کات له بواری فیژکردن و بانگه وازدا ئه و ده توانیت ئه و چیرۆکه بگپیته وه به جوریک و شیوازی که گونجاوه له گه ل ئاستی پۆشنبری فیژخوازه کان و گوئی گره کان. ئومیدیش ده کریت که به کارهینانی ئه م شیوازه به روبوومیکی زور باشی هه بی.

به مه ش کۆتایی ده هینین به باسی ئه م چاره. بۆ ژماره ی داهاتوو هه ول ده دهین - إن شاء الله - بدوین له باره ی باسیکه وه که په یوه ندی هه یه به چه ند لایه کی چیرۆکه وه، ئه وه ش باسی (الإسرائیلیات) ه .

وصلی اللہ وسلم علی نبینا محمد

وصلی آلہ وصحبہ أجمعین.

ئه و چۆن ده بیئت مرۆقی ژیر تۆمه تی ناراستی بداته پال ووته ی خودای مه زن. گومانیش له وه دا نی یه که خوای گه وره (حق) ه، وه ناردنی پیغه مبه ره که ی لا به (حق) و راستی یه، وه هه ر ووته یه کی خودا که پیغه مبه ره که ی ده ی گه ینی راست و دروسته، جا به هیچ شیوازیگ گومانی (خه یال) و ناراستی له قورئاندا مه زهنده ناکریت.

* گۆنگی به کارهینانی چیرۆکی

قورئان له بواری په روه رده دا:

گومان له وه دا نی یه که چیرۆکی پته و جوان زوو ده پواته ناو دلای مرۆقه وه، وه بیسه ر باشتر ئاماده یه بۆ بۆ وه رگرتنی، به بی ئه وهی تووشی بیزاری بییت، له هه مان کاتیشدا جوانترین سوود له و مه به ستانه وه رده گریت که مه به ست بووه له هینانه وهی ئه و چیرۆکه بۆی.

شیوازی وانه ووتنه وهی ساده - دوور له چیرۆک - بیزاری بۆ به رامبه ره که دروست ده کات، لاوانیش ناتوانن به رده وام گوئی بیستی ئه و وانه یه بینه وه مه گه ر به زه حمه ت نه بییت. هه ر بۆیه ش به کارهینانی ریگی چیرۆک سوودی زیاتره .